

Förändringar i kapitalavkastning och teknologi

Arbetskostnadens strukturella utveckling beror i hög grad på arbetsproduktivitetens utveckling. Arbetsproduktiviteten påverkas i sig av andra reala faktorer, vilka också kan påverka den strukturella utvecklingen av arbetskostnaden direkt (se figur 4).

En snabbare ökning av arbetsproduktiviteten ger, allt annat lika, utrymme för motsvarande snabbare ökning av arbetskostnaden. Under antagandet att arbetskostnadens andel av förädlingsvärdet är konstant, summerar tillväxten i arbetsproduktivitet och tillväxten i förädlingsvärdepris till den strukturella utvecklingen av arbetskostnaden.

Men arbetskostnadsandelen kan förändras över tiden, inte bara av konjunkturella skäl utan även strukturellt. Exempelvis kan den teknologiska utvecklingen vara av sådan karaktär att näringslivets kapitaltjänstkot, dvs. kvoten mellan kapitaltjänster och förädlingsvärde, ändras strukturellt.⁴⁷ Om den teknologiska utvecklingen medför att kapitaltjänstknoten t.ex. minskar över tiden, innebär det att den strukturella arbetskostnaden växer snabbare än vad arbetsproduktivitetens utveckling i sig indikerar och att arbetskostnadsandelen stiger över tiden.⁴⁸

I en liten öppen ekonomi som den svenska, styrs kapitalavkastningen av kapitalavkastningskravet i omvärlden. Kapitaltjänstknoten kan därför ändras strukturellt även till följd av att det internationellt bestämda avkastningskravet på kapital förändras. Exempelvis medför ett stigande internationellt kapitalavkastningskrav att kapitaltjänster blir relativt sett dyrare. Därmed kommer det att ske en substitution

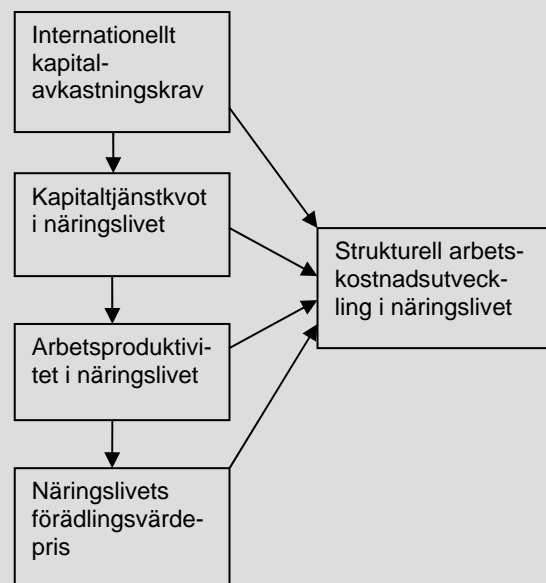
⁴⁷ Även trendmässiga skillnader i utvecklingen av investeringsvarupris och förädlingsvärdepris kan påverka kapitaltjänstknoten.

⁴⁸ Den teknologiska utvecklingen kan vara av olika karaktär; arbetsbesparande eller kapitalbesparande. Den teknologiska utvecklingens karaktär och graden av substituerbarhet mellan produktionsfaktorerna arbete och kapital påverkar hur kapitaltjänstknoten utvecklas. I en liten öppen ekonomi, där kapitalavkastningskravet kan ses som givet av omvärlden, innebär dock en given ökning av den totala faktorproduktiviteten (TFP) att arbetskostnaden strukturellt stiger lika mycket oavsett om den teknologiska utvecklingen är av kapitalbesparande eller arbetsbesparande karaktär. Kapitalägarna ersätts för sin insats av kapital enligt det internationellt bestämda kapitalavkastningskravet. Den resterande delen av förädlingsvärdet tillfaller arbetskraften. Det extra förädlingsvärde som skapas till följd av teknologisk utveckling, oavsett karaktär, tillfaller därför kapitalägarna bara i den mån de ökar insatsen av kapital. Den resterande delen av det extra förädlingsvärdet tillfaller arbetskraften i form av ökad ersättning för arbetsinsatsen.

från kapitaltjänster mot arbetskraft, om så är möjligt. Den minskande kapitaltjänstknoten medför då att arbetsproduktiviteten utvecklas svagare, och därmed måste arbetskostnaden öka långsammare. Hur arbetskostnadsandelen påverkas bestäms av i vilken omfattning kapitaltjänster ersätts med arbetskraft. Om substitutionen är liten kommer arbetskostnadsandelen att falla, medan det omvända gäller om substitutionen är stor.⁴⁹

Men förändringar i kapitalavkastningskravet påverkar den strukturella arbetskostnadsutvecklingen även om det inte sker någon substitution mellan kapitaltjänster och arbete, dvs. till given kapitaltjänstkot.⁵⁰ Om kapitalavkastningskravet stiger kommer arbetsproduktiviteten vid denna teknologi inte att påverkas, men arbetskostnadsutvecklingen hålls givetvis ändå tillbaka och arbetskostnadsandelen minskar.

Figur 4 Faktorer som bestämmer den strukturella arbetskostnadsutvecklingen i näringslivet som helhet

Anm. Med kapitaltjänstkot avses kapitaltjänster i förhållande till förädlingsvärde.

⁴⁹ Om substitutionselasticiteten mellan kapital och arbete är lägre än 1 kommer arbetskostnadsandelen att falla. Om substitutionselasticiteten är 1 (dvs. Cobb-Douglas teknologi) är arbetskostnadsandelen konstant och påverkas inte av kapitalavkastningskravet. Om substitutionselasticiteten är större än 1 stiger arbetskostnadsandelen om kapitalavkastningskravet ökar.

⁵⁰ Dvs. Leontief teknologi.